

SAVUNMA SEKTÖRÜ KISITLAYICI DÜZENLEMELERİ ve YERLİLEŞTİRME FAALİYETLERİ

Dilek ZENGİN¹, M. Erdem ÇORAPÇIOĞLU² ve Ayşe TEMİZ³
TUSAŞ-Türk Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş., ANKARA

ÖZET

Kısıtlayıcı düzenlemeler, ülkelerin ulusal güvenlik kaygısıyla oluşturdukları iç düzenlemeler ve dış ticarete konu olan herhangi bir mal, hizmet veya teknolojinin transferinde uygulanan uluslararası kurallar bütünüdür. Bu kurallar bütününi şekillendiren ana unsurlar; uluslararası ambargo kararları, ülkeler arası anlaşmalar ve çok taraflı ihracat kontrol rejimleridir. Kısıtlayıcı düzenlemeler konusunda ülkelerin uyguladığı yönetmelikler genel olarak askeri, çift kullanım ve ticari kullanım başlıkları altında değerlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerin mal, hizmet ve teknoloji kullanımı bazında kendi yönetmelikleri bulunmaktadır. Buna örnek olarak; Amerika Birleşik Devletleri'nde askeri kullanım için "Silahların Uluslararası Trafiki Yönetmeliği" ITAR (International Traffic in Arms Regulations), çift kullanım ve ticari kullanım için ise "İhracat İdaresi Yönetmeliği" EAR (Export Administration Regulations) esas alınmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde ise her üye ülkenin kendi ofisine özel ek yönetmelikleri olmakla birlikte askeri kullanım için ihracat lisansı yönetmeliği Reg. 2008/944/CFSP ve çift kullanım ve sivil kullanım için Reg. 428/2009 yönetmeliği geçerlidir. Ülkemiz uluslararası kontrol rejimlerine taraf olmakla birlikte (Wassenaar Düzenlemesi - WD, Kimyasal Silahlar Sözleşmesi - KSS vb.) askeri konulardaki kısıtlamalar 5201 sayılı Harp Araç ve Gereçleri ile Silâh, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun ile belirlenmiştir. Genel hatlarıyla, askeri malzeme ve ekipmanın ihracat kontrolleri Milli Savunma Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Diğer çift kullanımlı malzemelerin ihracat kontrolleri ise Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) sorumluluk alanına girmektedir. Bu bildiride savunma sektöründe yer alan kritik öncelikli teknoloji alanları için yurtdışına bağımlı olduğumuz teknolojilerin sistem, alt sistem, malzeme ve proseslerin belirlenmesi ile "yerli" ve "milli" kaynaklardan sağlanmasına yönelik süreç modeli önerilmektedir.

GİRİŞ

Savunma sektörü devletlerin en yoğun düzenlemeler yaptığı alanlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Belirtilen düzenlemelerin bir kısmı hassas bilgi paylaşımı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu durumun temel nedeni günümüz rekabet ortamında bilginin öneminden kaynaklanmaktadır.

Savunma sektöründe bilginin içeriği, ne şekilde taşındığı ve kimlerle paylaşıldığı hususu ciddi yönetmeliklerle korunmaktadır. Bu yönetmelikler devletlerarası ilişkiler, uluslararası kontrol rejimleri ve ambargo kararlarından etkilenmektedir.

Gerek siyasi, gerekse de askeri konjonktürde yaşanan gelişmeler, birçok ülkeyi, savunma sanayi ihracatını farklı devlet kurumlarından alınacak olan özel izinlere bağlama, sıkı bir hukuki düzenlemeye tabi tutma ve nihai olarak da yetkinliğini kazanmış ulusal bir savunma sanayi oluşturmaya teşvik etmektedir. [Herdem Hukuk Bürosu, 2017]

Kısıtlayıcı düzenlemeler, özellikle ihracat söz konusu olan projelerde dikkatle ele alınması gereken ve proje takvimini doğrudan etkileyen süreçler içermektedir. İhracat lisansı nedeniyle

¹ Teknolojik Yetkinlik Yönetimi Uzmanı, Teknoloji Yönetimi Müdürlüğü, dilek.zengin@TUSAŞ.com.tr

² Teknolojik Yetkinlik Yönetimi Şefi, Teknoloji Yönetimi Müdürlüğü, mehmederdem.corapcioglu@TUSAŞ.com.tr

³ Teknoloji Yönetimi Müdürü, Teknoloji Yönetimi Müdürlüğü, astemiz@TUSAŞ.com.tr

ortaya çıkan kısıtlar, sadece ürün geliştirme ve üretim süreçlerini değil, son ürünün kullanımı, satışı ve hatta pazarlama faaliyetlerine de etki edebilmektedir.

Dünyada havacılık sektöründe, ticari havacılığın ekonomik olarak önemli bir büyüklüğü olduğu bilinmektedir. Askeri havacılık alanında büyük programlar hayata geçirilse de, bu alanın dinamikleri ve kısıtlayıcı düzenlemelerin sivil havacılık gereksinimlerine göre daha ağır şartlar içermesinin dezavantajı yadsınamazdır. Özellikle kritik olarak değerlendirilen savunma teknolojileri ambargo yöntemi ile kontrol edilerek talep sahibi ülkelerle paylaşılmamakta, kritik teknolojilere sahip olmak isteyen ülkeler, yerli ve milli sistemler geliştirmek için devlet bütçesinden yüksek kaynaklar ayırmak zorunda kalmaktadır.

UYGULAMADAKİ ESASLAR

Bu bölümde savunma sektöründe en çok ihracat ilişkisi içinde olduğumuz Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkelerine ait yasal düzenlemeler ile ülkemizdeki usuller incelenmiştir.

ABD Savunma Sanayindeki Yasal Düzenlemeler

ABD'deki savunma sanayine ilişkin ihracat izinleri hali hazırda, Dışişleri, Ticaret ve Hazine Bakanlığı olarak üç farklı kurum tarafından verilmektedir. Son dönemde gündeme gelen İhracat Kontrolü Reform taslağı (ECR) ile ABD'de savunma sanayine ilişkin ürünlerin ihracatını yapmak isteyen Amerikan şirketlerinin, bu ürünlerin ihraç edilebilmesi için gerekli olan lisansları tek bir merciden alabilmesine olanak sağlayacak olan tek bir lisanslama kurumunun kurulmasını ön görmektedir.

Silahların sorumlu ellerde kalmasının sağlanması adına ABD, nükleer silahların yayılmasının önüne geçebilmek için kurulmuş olan Nükleer Tedarikçiler Grubu'na (NSG) üye olmuştur. Bunun yanı sıra ABD'nin, belli başlı ürünlerde ortak denetim yapılmasını öngören Füze Teknolojileri Kontrol Rejimi'ne (MTCR), kimyasal ve aralarında çifte kullanım maddelerinin de bulunduğu savunma sanayine ilişkin bir çok ekipman ve teknolojinin ortak denetlenmesini öngören Wassenaar Antlaşması'na (WA) üyelikleri bulunmaktadır.

ABD'de savunma sanayi ürünleri ihracatını düzenleyen kanunlar bağlamında ise en önemli yasa Silah İhracatını Kontrol Yasası (AECA) olarak ön plana çıkmaktadır. Yasa temel olarak, savunma sanayi ürün ve hizmetlerine ilişkin lisans ve izin gerekliliklerini düzenlemektedir. AECA yasasını temel alan ve uygulama esaslarına yönelik ayrıntıları içeren yönetmelik ise "Silahların Uluslararası Trafiği Yönetmeliği" ITAR (International Traffic in Arms Regulations) yönetmeliğidir. İlgili yönetmeliğin Part 120 - Part 130 maddeleri arasında idari usullerle ilgili tanımlamalar yer almaktadır. ITAR Part-121 ABD Savaş Malzemeleri Listesi - USML'ni içermektedir ve lisans altında ihraç edilmesi hedeflenen bilgi, malzeme, sistem, donanım ya da ürünün hangi sınıf altında değerlendireceğinin seçimi bu listeden yapılmalıdır. [Savunma Sanayi Müsteşarlığı, 2017] Savunma Ticaret Kontrolleri Direktörlüğü (DDTC) ihraç lisans başvuruları için ABD Hükümeti adına ihracat / ithalat lisans izin değerlendirmeleri ile kurumlar arası koordinasyonu yapan ana birimdir. [Goforth Candace M. J., 2016]

Avrupa'daki Yasal Düzenlemeler

Avrupa Birliği ülkelerindeki ihracat uygulamaları her ülkenin kendi ihracat işlemleri ofisine göre farklılık göstermektedir fakat bu ofislerin temel aldığı direktifler Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulan yönetmelikleri temel alır.

Yönetmelik 428/2009: Hem sivil hem askeri amaçlı kullanılan yazılım ve teknolojinin, patlayıcı amaçla üretilmeyen veya nükleer silah yapımında veya diğer patlayıcı cihaz üretiminde kullanılabilecek tüm malzemelerin ihracat kurallarını yönetir. Uygulayıcı kurum her ülkenin kendi ihracat ofisidir.

Yönetmelik 2008/944/CFSP: Askeri amaçlı üretilen teknoloji ve ekipmanın ihracatına yönelik usulleri içermektedir. Bu yönetmeliğin yanı sıra 2009/43 yönetmeliği de Avrupa Birliği ülkeleri

içerisinde askeri malzemenin dolaşımıyla ilgili kriterleri içerir. Yönetmelik AB'nin silah ambargoları uyguladığı ülkelerin listesini de içermektedir ve dış politikadaki güncellemeye göre bu listenin takip edilmesi önerilmektedir. İhracata söz konusu maddelerin sınıflandırmasını "AB Ortak Askeri Malzemeleri Listesi" üzerinden yürütmektedir.

Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler

Ülkemizin silah ihracatında benimsediği politika, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası organizasyonların belirledikleri uluslararası normları ve diğer birçok uluslararası antlaşma, sözleşme, usul ve düzenlemeleri gözetmektir. [Çulhan Yusuf, 2011]

Türkiye, çok taraflı ihracat kontrol rejimlerine taraf bir ülkedir. Bu kapsamda Wassenaar Düzenlemesi (WD), Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (KSS), Füze Teknolojileri Kontrol Rejimi (FTKR), Avustralya Grubu (AG), Zangger Komitesi (ZK) ihracat düzenlemeleri esaslarını kabul etmektedir ve uygulamaktadır. Bu çerçevede ülkemiz, anılan organizasyonlar tarafından yayınlanan kontrole tabi listelerde yer alan ve dış ticarete konu tüm mali hizmet veya teknolojinin transferinde, yine ilgili organizasyon tarafından öngörülen ihracat kontrolünü yapmakla yükümlüdür.

Ülkemiz ihraç lisansı uygulamasında üç ana kurum bulunmaktadır. Bunlar; askeri malzeme ve ekipmanın ihracat kontrolleri Milli Savunma Bakanlığı, nükleer ve nükleer çift kullanımlı malzemenin ihracat kontrolleri Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) ve Diğer çift kullanımlı malzemelerin ihracat kontrolleri ise Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) sorumluluk alanına girmektedir. Türkiye'de, küçük ve hafif silahlara ilişkin ihracat prosedürleri, 5201 sayılı Harp Araç ve Gereçleri ile Silâh, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun ile belirlenmiştir. [Çulhan Yusuf, 2011]

Çift kullanımlı ve hassas maddelerin ihracat kontrolleri, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 2003/12 Sayılı "Çift Kullanımlı ve Hassas Maddelerin İhracatının Kontrolüne İlişkin Tebliğ" ve 2002/12 Sayılı "Kimyasal Silahlar Sözleşmesi Ekinde Yer Alan Kimyasal Maddelerin İhracatına İlişkin Tebliğ" hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir. [Çulhan Yusuf, 2011]

YÖNTEM ve UYGULAMALAR

Kısıtlayıcı düzenlemelere tabi olan ürünler; proje takvimi açısından risk oluşturmakla birlikte devlet politikalarından sıkça etkilendikleri düşünüldüğünde savunma sektöründe yer alan ve bu tür ürünleri kullanan tüm şirketler için kritik olarak değerlendirilmektedir. Bu süreçteki risklerin azaltılabilmesi için kritik teknoloji alanlarında ithalat bağımlılığının azaltılması, yurt içi sanayinin uluslararası pazarlara paralel olarak gelişmesi, orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürünlerin sanayi ve ihracat içindeki payının artırılması ana faaliyetler olarak ele alınmalıdır. Kritik teknoloji alanlarında "yerli" ve "milli" kaynaklar oluşturmak kısıtlayıcı düzenlemelere karşı alınabilecek en etkili yöntem konumundadır.

Yerlilik ve millilik kavramlarına değinmek gerekirse; yerlilik, ülke sınırları içerisinde, üreticisi ve fikri hak sahipliği fark etmeksizin üretilen ürünler olarak tanımlanmaktadır. Buradaki önemli bir nokta, hammaddesinden iş gücüne kadar her bileşenin yurt içi kaynaklardan karşılanmasıdır. Millilik kavramı ise, tasarımdan üretime ve lojistik desteğe kadar ürünün tüm yaşam döngüsünde hak sahibi olmaktır. [HB Strateji, 2017].

Havacılık ve savunma sektöründeki ürünler yüksek teknoloji düzeyi içeren ve ürün ağaçları pek çok ihraca tabi alt bileşenden oluşan karmaşık sistemler bütünü olarak düşünülebilir. Tüm bu sistemlerin kısa vadede yerli ve milli kaynaklardan sağlanması zor bir stratejik hedeftir. Bu durumda öncelikli sistemler ve alt bileşenlerin belirlenmesi, faaliyet planının bu şekilde yapılması bir çözüm oluşturabilir. [Zengin, Çorapçioğlu ve Temiz, 2018].

Şirketimiz bünyesinde her bir özgün ürün platformunda yerleştirme çalışmaları ve hedefleri belirlenmiştir. Tüm bu yerleştirme çalışmalarının merkezi olarak yönetilebilmesi adına "yerleştirme çalışma grubu" oluşturulmuştur. Çalışma grubu her bir özgün ürün

platformunun hem teknik hem de yönetsel süreçleri konusunda alanında uzman üyeler barındıran bir birim olarak görev yapmaktadır. Her bir proje grubunun yerleştirme çalışmalarından sorumlu olan ilgili birim çalışanları da çalışma grubuna destek vermektedir. Yerleştirme çalışmalarında yer alacak alt yüklenici firmaların havacılık sektörüne özel kalite ve uçuşa elverişlilik gereksinimleri konusunda bilgi edinmesi ve ilgili faaliyetlerin koordinasyonu da önem arz ettiğinden, ilgili birim temsilcileri de çalışma grubu içerisinde dâhil edilmiştir.

Yerleştirme çalışma grubu düzenli olarak bir araya gelmekte ve her bir özgün ürün platform bazında gelişmeler raporlanmaktadır. Gelişmeler ve süreçte ait stratejik hedefler işlem maddesi bazında listelenmektedir.

Çalışma grubunun ilk faaliyeti TUSAŞ için yerleştirilmesi gereken öncelikli stratejik ürün/malzeme/alt sistem ve sistemlerin belirlenmesi olmuştur.

Bu kapsamda;

- Malzeme ya da sistemin temin süresi,
- İlgili teknolojinin yerli olarak geliştirilmesi kapsamındaki riskler,
- Hava aracında kullanılan miktarlar ve
- Tekrarlanmayan maliyetlere yönelik bilgiler kullanılmıştır.

Bu çalışma öncelik bilgisini de içermektedir. Yerleştirilmesi hedeflenen tüm ürün/sistem ve malzemelere ait yerleştirme çalışmalarının kazanım yılı ve yöntemleri belirlenmiştir.

Kazanım yöntemi söz konusu sistem/ürün ya da alt bileşenin gereksinimlerine ve ilgili teknolojinin kazanımı için çalışacak firma kabiliyetlerine göre üç başlık altında değerlendirilmektedir.

- Tasarımı TUSAŞ'a ait olan sistem/ürün ya da alt bileşenin üretiminin TUSAŞ dışında yürütülmesi,
- Sistem/ürün ya da alt bileşen konusunda teknik gereksinimlere göre tasarım ve üretimin TUSAŞ dışındaki bir teknoloji odağı tarafından yürütülmesi,
- Sistem/ürün ya da alt bileşenin teknik gereksinimleri doğrultusunda tasarımın ve üretimin farklı TUSAŞ dışı odaklar tarafından yürütülmesi.

Kazanım yöntemi, alt yüklenici firmaların sağlaması gereken kalite ve uçuşa elverişlilik gereksinimlerini değiştirdiği için önemle ele alınması gereken bir faaliyettir. TUSAŞ mevcut sisteminde alt yüklenici tipine göre kategoriler bulunmaktadır. Alt yüklenicilerin TUSAŞ onayları ve ilgili özel proses onayları sistematik bir şekilde takip edilmektedir.

Yerleştirme çalışma grubu tarafından her bir platform bazında yerleştirilmesi hedeflenen sistem/ürün ya da alt bileşenlerin belirlenmesi yeni bir stratejik hedefi ortaya çıkarmıştır. Havacılık sektöründeki düşük üretim rakamları değerlendirildiğinde, teknolojik derinliği olan alanlarda yatırım yapılması ve ilgili uzmanlığın oluşturulmasının hedeflenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu hedefi yerine getirebilecek firmaların belirlenmesi ve platformların ürün yaşam döngüsü boyunca ilgili sistem/ürün ya da alt bileşenin desteklenmesi gerekmektedir. Kritik teknoloji alanlarında tüm platformların ihtiyacını karşılayabilecek firmaların oluşması hedefiyle ihtiyaçlar konsolide edilmiştir. Belirlenen sistem ve ürünler Savunma Sanayii Teknoloji Taksonomisi içerisinde yer alan kırımlarla eşleştirilerek aşağıdaki şekilde gruplanmıştır. [Savunma Sanayi Başkanlığı, 2017]

- İtki Sistemi
- Yakıt Sistemi
- İnış Takımı Sistemi
- Çevresel Kontrol Sistemi
- Hidrolik Sistemi

- Kanopi / Özgün Ürün Saydamları
- Pervane
- Rotor
- Hidrolik Hareketlendiriciler
- Elektromekanik Hareketlendiriciler
- Test Sensörleri (Veri Toplama Sistemi)
- Pitot Statik Sistem
- Silah Sistemleri
- Ham Malzemeler
- Özel Prosesler

Yukarıda yer alan ana sistem kırımlarında potansiyel alt yüklenici firmaları TUSAŞ gereksinimlerine yönelik bilgilendirmek için bir rapor hazırlanmıştır. Oluşturulan rapor bilinirliğinin artırılması ve aday firmalara ulaşılabilmesi için Şirketimiz internet sitesinde paylaşılmıştır. Raporda yukarıda yer alan her bir sisteme yönelik teknoloji tanımı, özgün ürünlerde kullanımı, ürün doğrulama, sertifikasyon ve kalifikasyon gereksinimlerine yer verilmiştir.

Yerileştirme çalışmalarında yetkin alt yüklenici belirleme problemi:

Yerileştirme çalışmaları, teknolojik derinlik gerektiren, havacılık ve uzay sanayi gereksinimlerine uygun ürün geliştirme gereksinimi beraberinde getirmektedir. Yerli olarak sahip olmadığımız bir ürün/teknoloji ya da sistemin geliştirilmesi için yüksek kaynak ve bütçeyle çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Bu tür çalışmalarda başarıya ulaşılabilmesi için hedeflenen teknoloji alanı ile bu alanda uzman yerli alt yüklenicilerin tespit edilmesi gerekmektedir. Firmanın benzer ürün ve sistemlerdeki tecrübelerinin ortaya konulması, tesis kapasitesi, alt yapısı, personel yapısı, üretim proses yetkinliği, kalite kontrol proses yetkinliği, Ar-Ge alt yapısı, test ve ölçüm altyapısı, havacılık sektörüne özgü uçuşa elverişlilik ve sertifikasyon gereksinimleri gibi alanlarda firmanın yetkinliğinin objektif bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

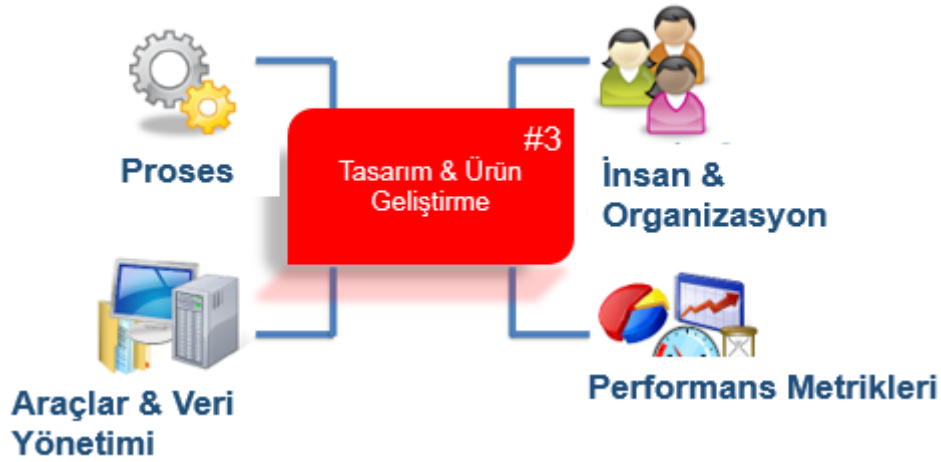
Bu kapsamda yerileştirme çalışma grubunda alt yüklenici yetkinlik ve kapasite değerlendirmesinin yapılması için anket oluşturulmasına yönelik bir alt çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu çalışmada dünyanın önde gelen havacılık firmalarının katkısı ile hazırlanan Uluslararası Havacılık Kalite Grubunun (IAQG, International Aerospace Quality Group) anket alt yapısı temel alınmıştır.

IAQG anket yapısı şirketin yetkinliğini 11 ana iş alanı üzerinden değerlendirmektedir. (Şekil 1) [IAQG, Nisan 2014]

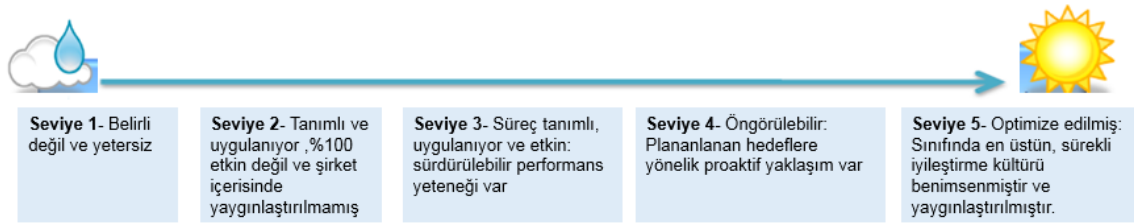
Şekil 1: IAQG Anketi İş Alanı İsimleri

Her bir iş alanı Şekil 2'de belirtilen 4 ana süreç kriteri tarafından ele alınmaktadır [IAQG, Nisan 2014]

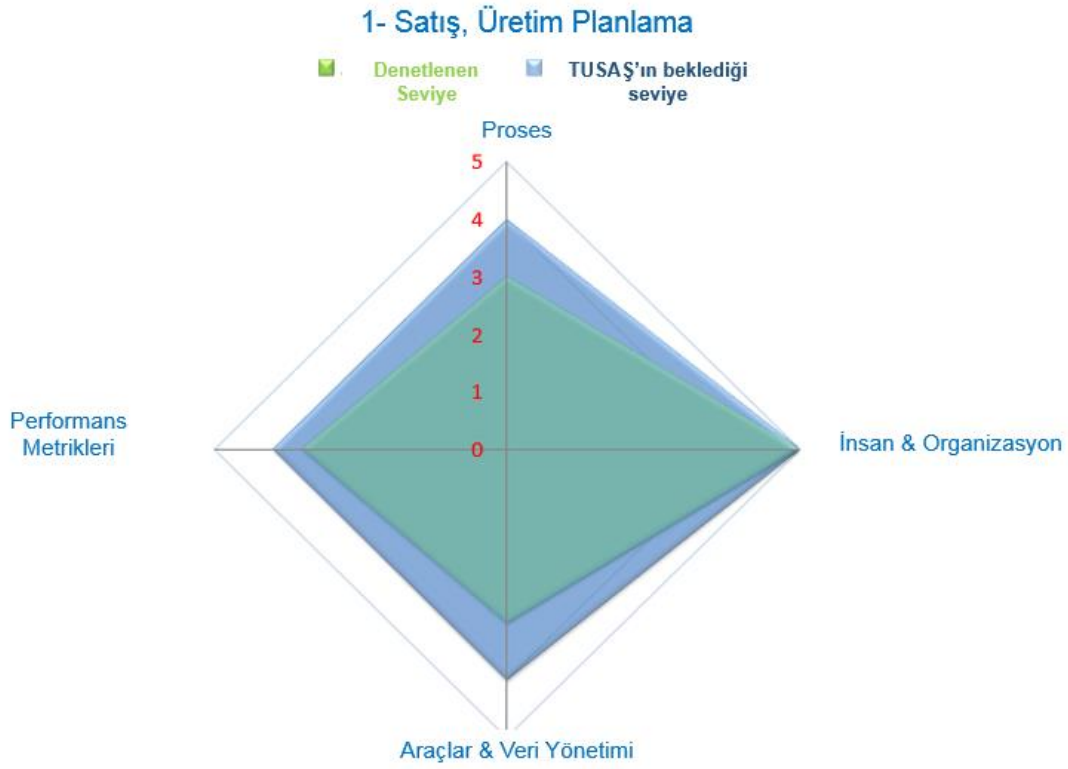
Şekil 2: IAQG Anketi Süreç Kriterleri

Her bir süreç kriteri ise 5 seviye üzerinden değerlendirilmektedir. (Şekil 3) [IAQG, Nisan 2014]

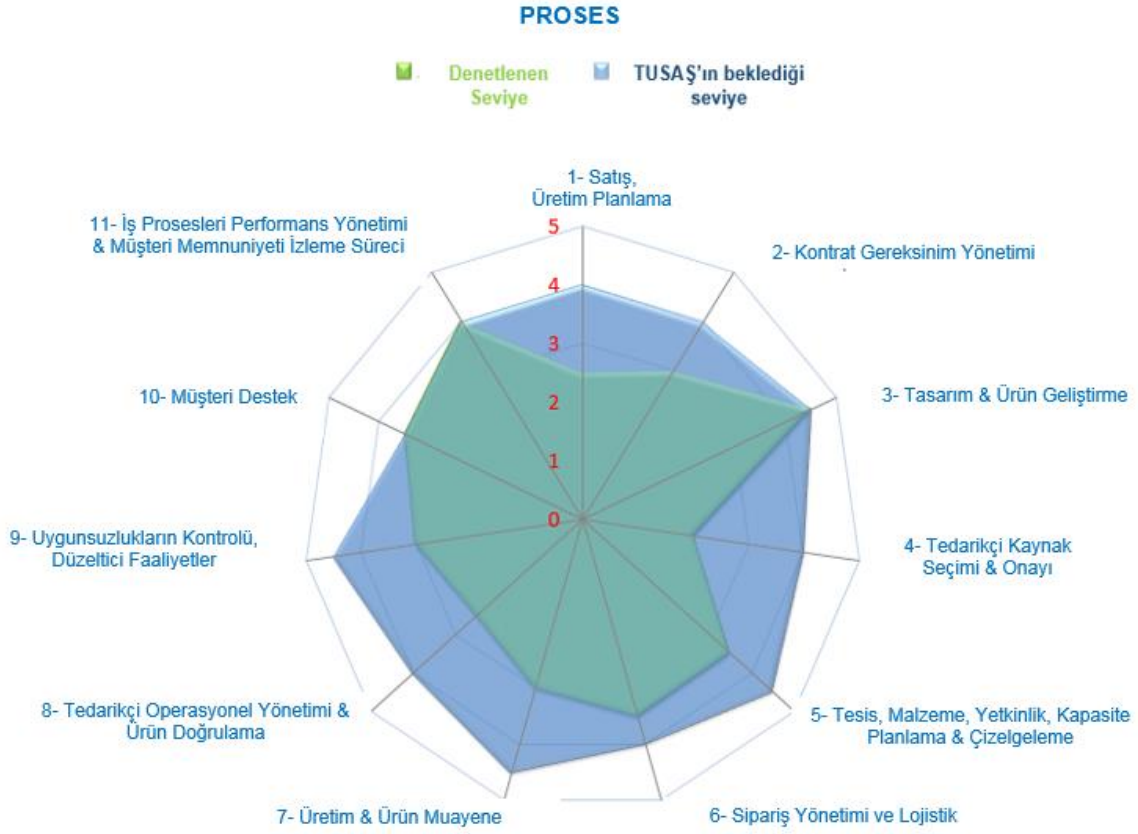
Şekil 3: IAQG Anketi Süreç Seviyeleri

Bu değerlendirmeyi bir örnek ile açıklamak gerekirse, Şekil 4’de değerlendirme sonucu görülen A firmasının “Satış, Üretim Planlama” iş alanında “Proses” yetkinliği açısından 3 seviyesindeyken “İnsan & Organizasyon” yetkinliği açısından 5. seviyede olması; firmanın “Proses” yetkinliğinin ortalama bir seviyede olmasına rağmen insan kaynağı açısından yetkin olduğunu göstermektedir. İnsan kaynağında yetkin olduğu değerlendirilerek firmanın kısa zaman içerisinde proses düzeyini yükseltebileceği yorumuna varılabilir.

Şekil 4: A Firması Satış & Üretim Planlama İş Alanı Yetkinlik Radar Gösterimi

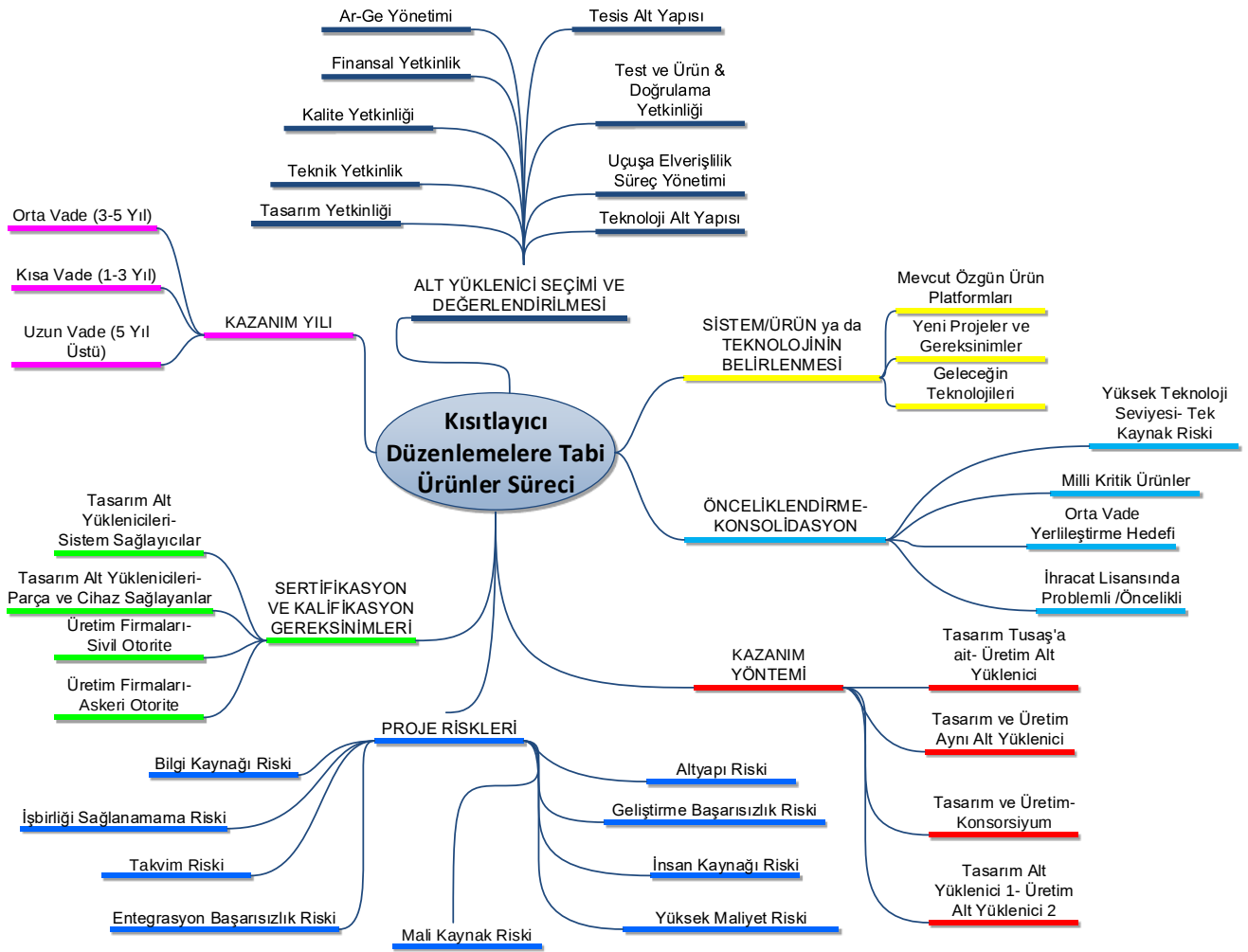
Radar gösterimleri; farklı şekillerde yapılandırılarak karar alma süreçlerinde etkin bir araç olarak kullanılabilir. Şekil 5 içerisinde “Proses” sürecine ait tüm iş alanlarıyla ilgili firma yetkinliğinin görülebileceği radar gösterimi örneği paylaşılmaktadır.

Şekil 5: A Firması Proses Süreci Etkinliği Radar Gösterimi

Belirtilen anket yaklaşımının alanında uzman kişiler tarafından oluşturulması ve değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Her bir iş alanına ait soru listeleri hazırlanarak TUSAŞ internet sitesi üzerinden aday firmaların kullanımına sunulması planlanmıştır. Savunma sektöründe yetkin alt yüklenici belirlenmesi, iş birliği sağlanması ve tüm süreçlerde yetkinliğin sürekli gözlenmesine yönelik tasarlanacak bu sistemin alanında iyi bir uygulama örneği olacağı değerlendirilmektedir.

TUSAŞ bünyesinde oluşturulan yerleştirme çalışma grubu ve kısıtlayıcı düzenlemelere tabi ürünler konusundaki çalışmalar pek çok farklı görüş ve uzmanlığın bir araya gelmesiyle mümkün olabilmiştir. Bu süreçte temel olarak ele alınan kriterler Şekil 6 içerisinde belirtilmiştir.

Şekil 6: TUSAŞ Kısıtlayıcı Düzenlemelere Tabi Ürünler Süreci Zihin Haritası

SONUÇ

Siyasi ve ekonomik konjonktürün dinamik yapısı savunma sanayiinde belli başlı temel hukuki düzenlemelerin oluşturulmasına neden olmuştur. Yapılmış olan düzenlemelerin ağırlık noktasının savunma sanayine ilişkin ürünlerin ihracat rejimine yönelik olduğu göze çarpmaktadır. Belirtilen düzenlemeler kapsamında, ilgili ürünlerin güvenli ellerde kalmasını sağlamaya yönelik olan çok taraflı anlaşmalar, süreç ve lisans gereklilikleri olduğu görülmektedir. İlgili hususları düzenleyecek olan kurum ya da kuruluşların yetkilerinin net olarak belirlenmesi, özellikle çift kullanım özelliği olan madde ve ürünlerin belirlenmesi ve bu ihracat rejiminin sorunsuz olarak işlemlerini sağlayacak olan yaptırım mekanizmalarının ve uygulama pratiklerinin geliştirilmesi kritik olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin de askeri kullanım, çift kullanım ve sivil kullanım amaçlı bilgi, malzeme, teknoloji ya da ürün transferinde yönetmelikler geliştirmesi ve ilgili devlet kurumları koordinasyonunda süreci yönetmesi ana stratejik hedeflerden biri olmalıdır. Özgün ürün geliştirme yolculuğunda kısıtlayıcı düzenlemelere tabi ürünlerin belirli stratejik hedef, proje ve devlet teşvikleriyle yurt içi kaynaklarda geliştirilmesi faaliyetleri bu yönetmeliklerin zorunluluğunu daha da geçerli kılar hale gelecektir.

Ülkemizin temininde güçlük çektiği malzeme, alt sistem ve sistemlerin belirlenerek yerleştirme faaliyetleri sonrası sürdürülebilir bir yapı oluşturabilmek için farklı ürün veya sektör ihtiyaçlarının konsolidasyonun yapılması ve yerleştirilen ürünün dış pazara açılmasını sağlayacak pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi elzemdir. Yerleştirme politikasını destekleyen kamu kaynaklarının belirtilen konsolidasyon sağlanarak alanında uzman

kuruluşların oluşturulması amacıyla kullanımı önemlidir. Son dönemde stratejik ürünlerin yerleştirilmesine yönelik kamu teşviklerinin artmış olması sevindiricidir. Aynı zamanda kullanıma alınacak platformlarda yerli ve milli ürünlerin tercih edilmesi, milli ürün geliştirme çalışmalarına gelecek planları da düşünülerek yön verilmesi ve yetkinliğin korunmasının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması kritik olarak değerlendirilmektedir.

Kısıtlayıcı düzenlemelerin dış politikanın dinamik yapısı nedeniyle değişmesi özgün ürün projelerinde tedarik ya da ürünün idamesi açısından önemli bir riskler oluşturduğu aşîkârdır. Bu risklerin “yerleştirme” ve “millileştirme” çalışmalarına hem devlet kurumlarının hem de alanında öncü firmaların gereken desteği vermesi ile aşılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Çulhan Yusuf, Silahların Uluslararası Trafiği ve İhracat İdaresi Yönetmelikleri Eğitimi, 22 Aralık 2011
- Goforth Candace M. J., U.S. Export Controls Overview Eğitimi, Eylül 2016,
- Herdem Hukuk Bürosu, İstanbul, 06 Haziran 2017
- HBStrateji, HBStrateji Soruyor: Sizce, Savunma Sanayiinde ‘Milli’ ve ‘Yerli’ Kelimeleri Ne İfade Ediyor? 26 Ekim 2017
- IAQG, SCM Supplier Selection and Capability Assessment “Maturity Model” Communication Kit & User Guide, Nisan 2014
- Savunma Sanayii Teknoloji Taksonomisi –Kısaltmalar ve Terimler Sözlüğü, SSM Teknoloji Yönetimi Daire Başkanlığı, Mayıs 2017
- Zengin D., Çorapçioğlu M.E., Temiz A; Havacılık ve Uzay Sanayiinde Yerli ve Milli Üretime Giden Yolda Kısıtlayıcı Düzenlemeleri Nasıl Aşabiliriz? Time-Medya Dergisi, Mayıs 2018